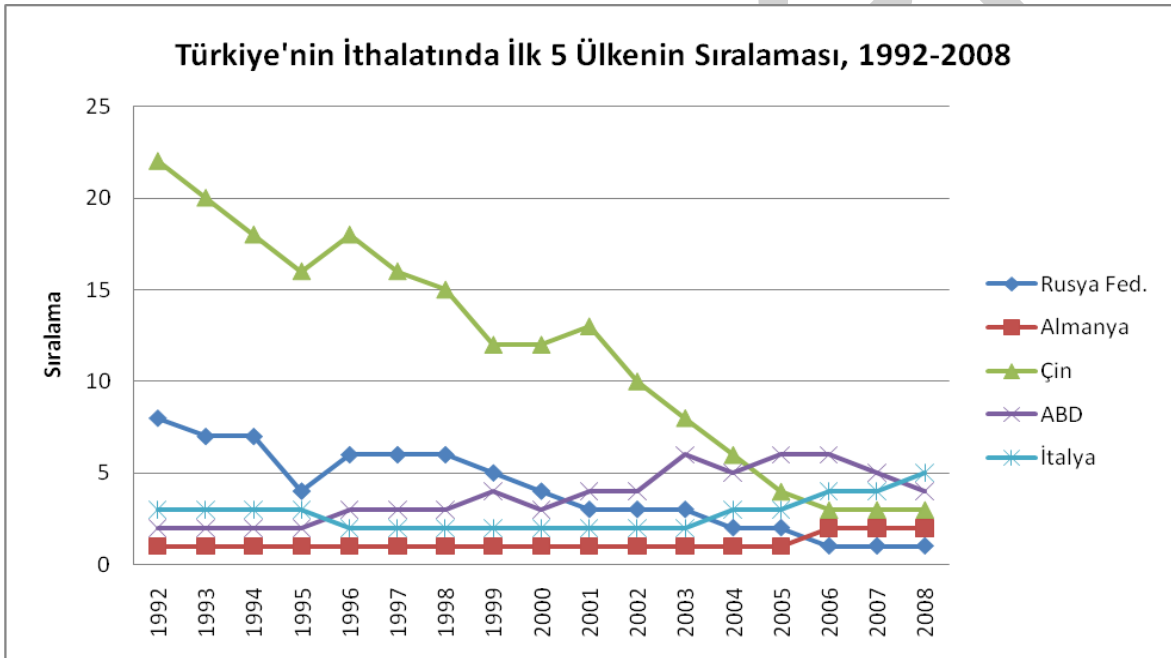

Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yaşanan Stratejik Kırılmalar 22 Haziran 2009

Türkiye ekonomisinin dış ticaretinde aralıklarla stratejik kırılmalar yaşanmaktadır. Bu kırılmalar dış ticaret yanında siyasi ve toplumsal değişim ve dönüşümleri ve Türkiye ekonomisinin kırılganlıklarını göstermesi açısından çok önemlidir. Bu yazımızda Türkiye'nin dış ticaretindeki ülke sıralamalarını analiz ederek Türkiye ekonomisinin son yıllarda yaşadığı stratejik kırılmaları ve bunların ileride neden olabileceği sıkıntıları ve darboğazları analiz etmeye çalışacağız. Öncelikle Türk dış ticaretinde ülke sıralamasını nasıl yaptığımızı belirtelim. İlk aşamada 1992-2008 yılları arasında Türkiye'nin ithalat ya da ihracatının %90'ını ifade eden ülkeleri belirledik. Ülkelerin sıralaması her yıl değiştiği için 2008 yılını baz (referans) yıl olarak 1992-2008 yılları arasında listede sürekli yer alan ülkeleri tespit ettik. İşte bu ülkelerin 1992-2008 sıralama değişimlerine bakarak stratejik kırılmaları ortaya koymaya çalıştık. Analizimize öncelikle ithalat ile başlayalım.

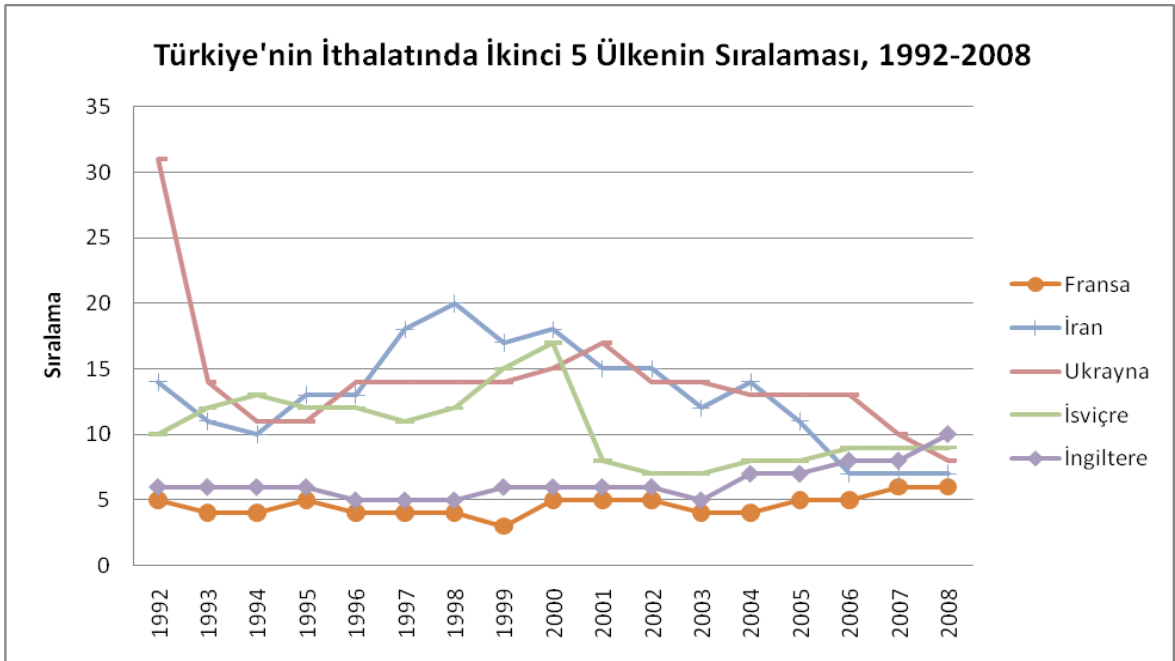
Yukarıdaki şekil Türkiye'nin 2008 yılında en çok ithalat yaptığı ilk 5 ülkenin 1992-2008 yılları arasındaki sıralamasını göstermektedir. Şekil iki önemli kırılmaya işaret etmektedir. Birincisi, Türkiye'nin enerji bağımlılığı ciddi bir problem haline gelmiştir; Türkiye ekonomisinin dışa açılma süreci ve imalat ve hizmet sektörünün büyümesi ile enerji bağımlılığı artmıştır. Rusya Federasyonu'nun Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülke olmasının gerisinde bu gerçeklik vardır. İkincisi, Çin dünya ekonomisi için olduğu gibi Türkiye ekonomisi için de önemli bir dış ticaret ortağı haline gelmiştir. Bu iki ülkenin Türkiye'nin ithalatında en ön sıralara gelmesi Türkiye açısından bir stratejik kırılmayı ifade etmektedir. Hem Rusya hem de Çin ne geçmişte, ne bugün, ne de gelecekte asla Batı ekonomilerine entegre olmayacak; tam tersine Batı'ya rakip olma pozisyonlarını koruyacaklardır. Dolayısıyla bu ülkelerin Türkiye için artan önemi—hatta enerji meselesinde Türkiye'nin Rusya Federasyonuna bağımlılığı—ileride Batı dünyası ve bu ülkeler

Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), "Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yaşanan Stratejik Kırılmalar", 22 Haziran 2009, <http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>

arasında çelişkiler yaşandığı zaman Türkiye ekonomisini sıkıntıya sokacaktır. Türkiye'nin ithalatında her zaman önemli olmuş ABD, Almanya ve Fransa gibi ülkelerin Türkiye'nin ithalatında ikincil sıraya düşmüş olması niteliksel bir değişim anlamına gelmemekle birlikte not edilmesi gereken bir durumdur.

Aşağıdaki şekil Türkiye'nin ithalatında yer alan ikinci en önemli 5 ülkeyi göstermektedir. Türkiye'nin enerji bağımlılığının bir göstergesi olarak hem Ukrayna hem de İran bu sıralamada yer almaktadır.

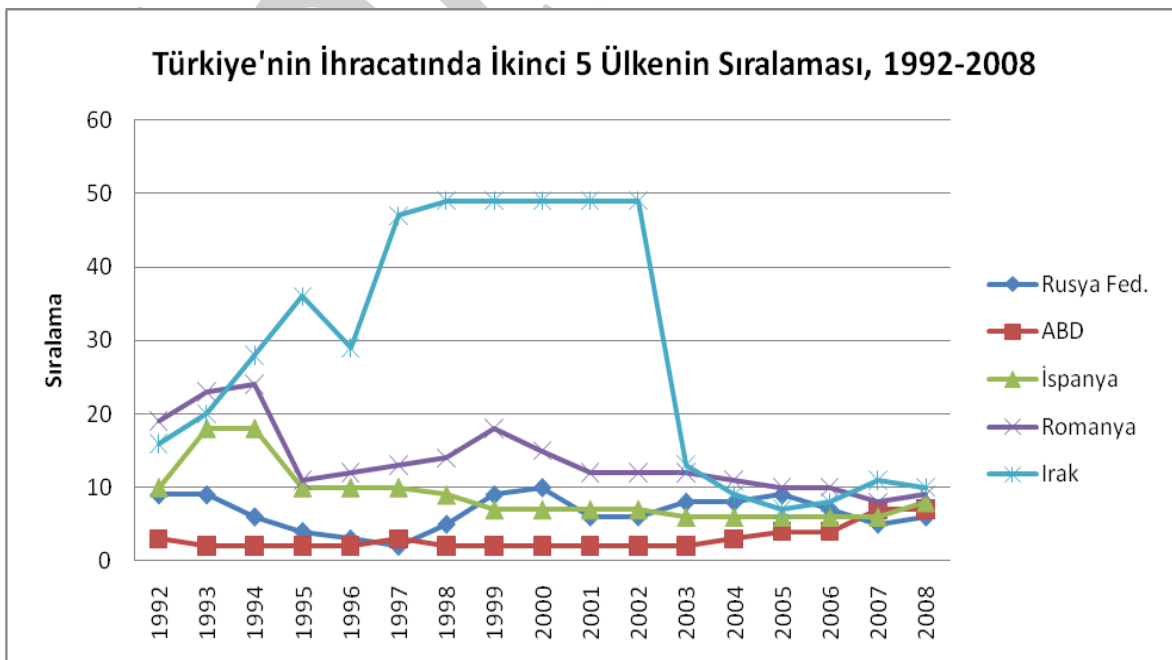
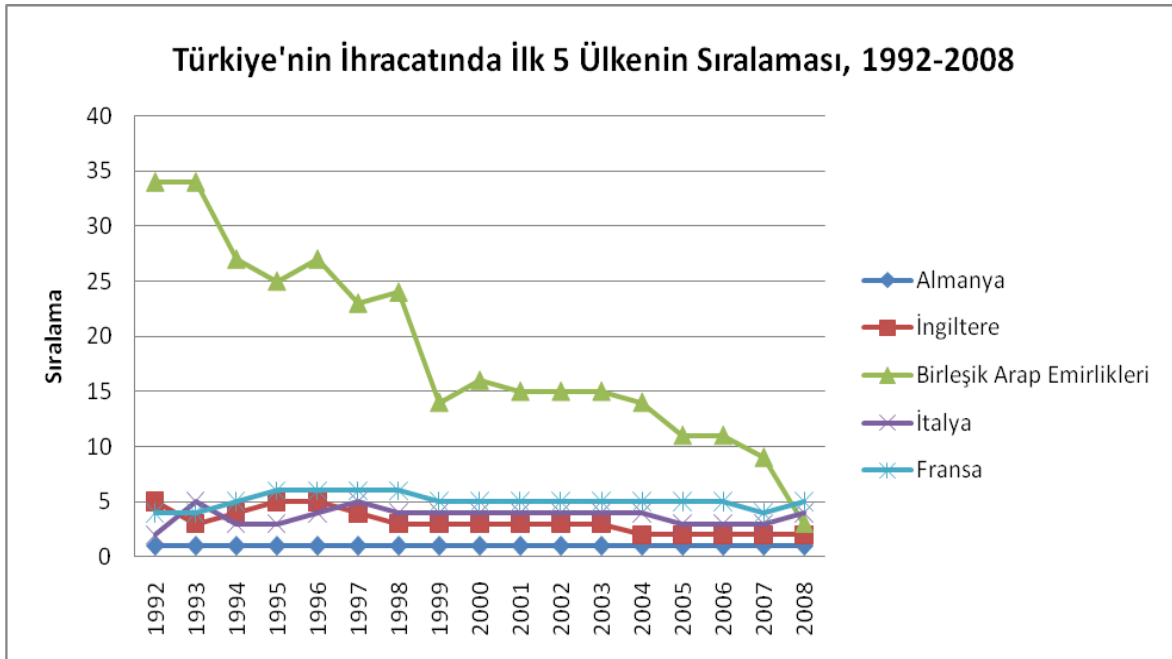

Yukarıdaki iki şekli birlikte düşündüğümüzde Rusya Federasyonu, İran ve Ukrayna'nın Türkiye ithalatında ilk sıraları paylaşması Türkiye ekonomisinin ciddi bir enerji-bağımlılığına itildiğini göstermektedir. Türkiye her zaman enerji bağımlısı bir ülke idi. Ancak tarım sektörünün ağırlığı imalat sanayi lehine azaldıkça ve Türkiye ekonomisi dışa açıldıkça enerji bağımlılığı daha ciddi düzeylere ulaşmıştır. Daha önceki yazılarımızda iddia ettiğimiz gibi küresel ekonomi içinde Türkiye ekonomisinin rolü "fason üretici" pozisyonundadır. Teknoloji, ara malları ve enerjiyi ithal edip, yurtiçinde nihai mal imal edilmektedir. Küresel ekonomi canlı iken Türkiye ekonomisinin bu niteliği çok da can sıkıcı olmayabilir. Ancak küresel ekonominin durgunluğa girmesi, enerji fiyatlarının görece olarak daha fazla artması, ya da Türkiye'nin enerji ithal ettiği ülkeler ile siyasi ya da başka nedenlerden dolayı problemler yaşaması durumunda Türkiye ekonomisinin üretim yapma yeteneği kısıtlanacak, dolayısıyla Türkiye ekonomisinde ciddi sıkıntılar ortaya çıkacaktır.

Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin sıralamasına baktığımızda Türkiye ekonomisinin ağırlıklı olarak Batı ekonomilerine ihracat yaptığını görmekteyiz. Türkiye'nin ihracat yaptığı ilk beş ülkenin içinde şaşırtıcı bir şekilde Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) de yer almaktadır. Bu ülkeye ihraç ettiğimiz mal gruplarını incelediğimizde ağırlıklı olarak tekstil ve benzeri ürünler görmekteyiz. Ancak bize göre BAE'ye artan miktarda ihracat yapılması stratejik bir kırılma anlamına gelmemektedir çünkü Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), "Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yaşanan Stratejik Kırılmalar", 22 Haziran 2009, <http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>

bu artışın Türkiye ekonomisini ve siyasi yapısının etkileme gücü sınırlı gözükmemektedir. Türkiye ekonomisinin 1992-2008 aralığında ihracat pazarında bir tane önemli kırılma yaşadığını düşünmekteyiz (bakınız ikinci beş ülke sıralaması). Birinci Körfez Savaşı sonrası Türkiye'nin Irak'a ihracatı durmuş; ABD'nin Irak'ı işgali sonrasında Türkiye tekrar ve artan miktarlarda Irak'a ihracat yapmaya başlamıştır. Irak'ta iktidar değişikliği olmadığı sürece bize göre Irak Türkiye için önemli bir pazar olmaya devam edecektir. Elbette Türkiye'nin ihracatında Irak'ın bir stratejik kırılma yaratmasının arkasında Irak ile sürdürülen ticari ilişkilerin Türkiye ekonomisini ve siyasetini etkileme gücü yatmaktadır.

Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), "Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yaşanan Stratejik Kırılmalar", 22 Haziran 2009, <http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>

Sonuç olarak, yukarıdaki analizlerimizin ortaya koyduğu en önemli stratejik kırılmalar (i) Türkiye ekonomisinin Batı dışı ülkelere enerji yönünden bağımlı hale gelmesi, (ii) ara mal ve nihai mal yönünden Çin'in öneminin artması, (iii) Irak'ın Türkiye'nin vazgeçilmez pazarlarından birisi haline gelmesidir. Birleşik Arap Emirlikleri'nin ihracat pazarı olarak artan önemi ve Batı ülkelerinin ithalatımızda görece azalan önemi not edilmesi gereken değişikliklerdir. Eğer ileride enerji fiyatlarında ciddi artışlar yaşanır ya da Rusya-Ukrayna-İran ile Türkiye ya da Batı arasında politik çelişkiler artarsa, Türkiye ekonomisi bundan ciddi zararlar görebilecektir. Politika yapıcıların bu öngörü ile kısa vadede Türkiye'nin enerji bağımlılığını çeşitlendirmesi, uzun vadede ise alternatif enerji kaynaklarına yönelerek enerji bağımlılığını azaltması gerekmektedir.

Yetkiner